

svensk av ören. Smal.
Minne:s saml.

ACC. N:R M. 9083:1-12.

Landskap: *Småland* Upptecknat av: .....
Härad: *Konga* Adress: .....
Socken: *Linneryd* Berättat av: .....
Uppteckningsår: *1888* Född år ..... i .....

"Jässe på Nörefly", - ett original.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Avskrift ur "Fören.Smäl.

ACC. NR.

M. 9083:1

Minnen":s saml.

Landskap: Småland Upptecknat av: L

Härad: Konga Adress: .....

Socken: Linneryd Berättat av .....

Uppteckningsår: 29/11 1888 Född år i

Uppteckningen rör Jösse på Möllefly.

Ja, det börjar bli ondt om "de gamle hedersgubbarne" der uppe i Småland. Våra dagars lifliga föreningsverksamhet, rikliga tidningslitteratur och lätta kommunikationer m.m. göra väl, att karaktererna ej så sjelfständigt som förr få utveckla sig. Det är ju den furen, som växer ensam, utan att komma i beröring med andra träd, hvilken blir "vresig" - blir original. Så var detock förr med Smålandsgubbarne, då de nästan endast träffade tillsammans på kyrkbacken om söndagarne och då intet annat tryck än "Svenska Veckobladet" ibland hittade byvägarne till hemmen. Och var den tidningen redan i sig sjelf särdeles ofarlig - jag menar så, att den aldrig gjorde någon kraftigare eller snillrikare ansats att taga ifrån folket dess gamle, egna ideér och åsigter och fastslå nya - så var den dock ännu ofarligare, sedan den gjort sin rund hos blott 4 å 5 af

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

M. 9083:2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

dem, som gemensamt låtit "sätta opp sig" för tidningen. Ty öfver det mest spirituella i dess "ledare" hade man kanske redan i 2:dra stugan, som tidningen gästade, satt en betydligare smörpladasa; i den 3:dje stugan hade Thilda slagit ut "bläckkaret" öfver textavdelningen, när hon skulle skriva till hjertevännen och hade bladet till underlägg; i den 4:de hade kanske den lille minste gått och "snoppat sig" midt i den "spännande följetongen"; i den 5:te hade måhända mor Cajsa när hon skulle sälja $\frac{1}{4}$ smör, tagit ett stycke till svepepapper - ja, mitt herskap, mycket var inte kvar att läsa och hemta tankar af, när tidningen efter en 4 veckors cirkulation kom till 8:de å 10:de medprenumeranten; inte mycket var det, som den förmådde influera på åsichter och lefnadsvägar. Hvar och en var - såsom von Döbeln - "fritänkare" och - såsom så många än i dag - "frihandlare" (dock inte i våra dars fula betydelse).

Af sådana här originela gubbar, som ännu lefva, ja ock af dem, som afsomnade äro, ha många förut blifvit här porträtterade - somliga av mäst⁴hand. Bara för det jag tycker det är synd, att herrarne inte känna "Jösse på Möllefly", skulle jag nu vilja presentera honom. Och då min önskan är precis densamma som Miss Fay:s - "Att behaga publiken" (det ber äfven jag att såsom hon uttryckligen få påpeka), och då man enl."konsten

M. 9083:3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

att umgås eller erforderliga egenskaper hos en yngling för att blifva älskad och högaktad i verlden" för att vara angenäm vid en presentation alltid bör säga några ord, om än aldrig så få och intetsägande om föremålet, som man för fram i ett sällskap, så går jag nu, fast med svidande hjerta, att fullgöra denna pligt - med svidande hjerta, ty det smärtar mig ju att behöfva blotta min Jösse och familjens af Möllefly hemligheter.

Och - m.h.! - vörndad dessutom för ålderdomen! Redan innan jag såsom liten "lekman" började traska omkring i kolt på den här planeten, hade persona questionis i många, många år slitit linnebyxor och en hund såsom innehafvare af torpet Möllefly under Linneryds .....(?). Der går den här lille svartmuskige gubben ännu och petar med sitt äder här och hvar bland stenarne och skärfven. Det är väl inte just så styfva dagsverken som gubben numera kan ästadkomma; men pratat gör han då, huru befängdt det är, och derfor är han gerna sedd i arbetslaget. Han är dess muntrationsråd och - lite smått driftkucku.

För att Jösse skall vara i stämning fordras dock, att han skall hafva bra kosthåll, d.v.s. kvaliteten gör inte så mycket, bara qvantiteten är rundlig. När Jösse sitter vid ett bord, der det är godt om mat, så tror jag, att verlden kunde gå i kras och blixten spräcka hans träskor, utan att någotdera

M. 9083:4

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

blefve något vidare observerat af Jösse; och när han går ifrån bordet riktigt stockmätt - då kan man få skämta med honom huru mycket som helst.

Kalasdagar, som förstås sparsamt inträffa för en smålandstorpåre, äro stora bemärkelsedagar i Jösse's lif, och efter dem räknar han inte sällan sin tid. Så kan man lika ofta få höra honom säga: "Det var 3:dje vekan ätte brätgillet hos Kalle på Sjöannen" eller "Det hände två dar före kresningagillet hos Petter på Dufvelund" etc., som han säger: "Det ä det hände i dyngkörslen, i pärnaplockningen, i kälalossningen, på ätterhösten, i skuern(?) i 13:ne veka o.s.v. - Dagen före kalasdagen fastar han - så har jag hört omtalas - om för att titta om byxknapparna eller kanske av bristande aptit, vet jag icke - kanske är det tyvärr af helt annan orsak; ja, han fastar emellertid påstår man. Dock vill jag inte svära på, att inte Jösse på fastedagen i parentes (bara för att uppehålla lifhanken) tar in en kanna välling och $\frac{1}{2}$ kaka bröd till "davar" samt $\frac{1}{2}$ kappe potatis och en ransom stekt fläsk till middagen o.s.v. Men hvad jag bestämdt kan intyga är det, att han i alla fall gör skäl för sig vid kalasbordet. Jag påminner mig särskildt en gång en begrafning. Då hade Jösse midt under middagen varit ute en stund, och då han sedan kom in, hade vi honom till att bekänna, att han - såsom orden föllo sig -

M. 9033:5.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

hade "vatt ute å rönsat sej", detta naturligtvis för att få plats med mycket mera mat. Detta knep såg jag honom upprepa ännu en gång under den middagens lopp.

När Jösse sedan efter ett kalas kommer på dags-
verke, bör man inte försumma att fråga honom, hurudant kalaset var. Fick han sitt lystmäte, så kan man inte nog berömma hvarken lungmoset eller "stuet"(?) eller bönorna eller fruktsoppan eller lutfisken eller någonting - allt var "herraty"; och särskildt när han skall tala om de store, sköne pannkakorna, blir han så rörd, att rösten skälfter och han torkar stora tårar ur ögonen med handens skrofliga afvigsida.

Näst de tillfälliga kalasen räknar Jösse till de större högtiderna i kristenheten äfven de årligen återkommande slätterölen, brytgillena och Linneryd marknad. Vid de högtiderna får han fylla buken - då är han nöjd i själen - glad i hägen. Trots de blåsor jag fick i händerna, ångrade jag inte ett ögonblick, att jag vid ett slätteröl i somras gick en hel dag och slädde vid sidan af Jösse, vid mina ofta ganska närgångna förfrågningar och raljeri lifligt understödd af ett dussin andra slättergubbar. - Om det inte var just så uppbyggligt att byta tankar och ideér med min lille språksamme granne, så fick man då skratta så mycket man orkade och egentligen lite till åt gubbens

M. 9083:6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

berättelser och erfarenheter, dem han helt oförbehållsamt dukade upp för oss. Roligast var han kanske under middagshvilan. Jag ville se den, som hade kunnat hålla sig allvarsam, när vi fingo gubben till att "dansa schinkompass" för oss, när han lade sina två stickor i kors och började hoppa, sjungande: "Den, som skall dansa schinkompass, han bör var temmeligen rask etc." Det var dock först efter en trängna böner, som han utförde denna härliga dans, hvilken han eljes inte presterar, utan då han fått ett par supar. Denna gången hade dock den svenskanektarn vid middagen torkat in, emedan värden hade hemfallit under goodtemplarismen. Jösse hade sålunda inte fått någon sup, men han dansade ändå med sina små korta ben och svettade - vi grinade och svettades.

Det mesta, hvad jag hittills sagt om Jösse, skulle - från hans horisont sedt, kunna hänföras till kapitlet: "Jösses förhållande i helgd". Återstår då att med ett par ord omnämna hans lif "i söcken".

Här tvekar jag inte att ge honom en vacker orlofssedel. Han sträfvar och gnor och sparar - blott kanske allt för mycket. Två dar i veckan är han på dagsverke för torpet, och den tid, som torpets skötsel lemnar honom öfrig, har han fullt upp att göra med körsel, som han mot extra kontant - naturligtvis föda, utför med sina två stackars kor. Med dem plöjer han, med

(Mindre oropass = folkdans i. Håne dan-av-dansordet italienskt ursprung. Samma betydelse före komma i den italienska den den Linguepassi.)

M. 9083:7

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

dem kör han ved, med dem sten, och när de hvila, mjölkas de. Också äro de mycket lindrigt besvärade af något hull. Och fort ska det gå undan, eljes skriker och hojtar Jösse som en olycka. Ja, det gör han då ändå; ty när Jösse t.ex. går och kör i åker höres hans kommandoord och uppmuntringar till dragarne minst $\frac{1}{2}$ fjerdingväg - det behöver jag då inte ta tillbaka på. "Si nu då, rackan si, jaa går du dit! Si nu! Du gamla rynka, hvad springar du och sprätter ätte; den lilla qvian drar så snällt. Hör du, hur hon går och gråter för din skull?" Så der får man höra honom med stentorsstämma skrika till sina förskrämda, gnölande kor.

Ja, efter dessa små förutskickade upplysningar vid presentationen hoppas jag, att herrarne inte för mycket skola "tykännas", om jag nu låter Jösse sjelf framträda och en liten smula öppna för oss det hjerta, som klappar under hans slitna vadmalsströja. Jag hoppas, att vi förstå de tårar, han gjuter, när hans tanke dröjer vid pannkakor och gillan, och att vi i den lille mannen - trots han små egenheter - skola kunna se bilden af en stackars småländsk torpare, han, som på alla vis måste "vara öm sig" och knoga för att få sitt knappa bröd att räcka till.

Och nu, m.h., ska vi smyga oss med Jösse en liten stund, der han går och slår emellan de båda prestgårdsdrängarna, inför hvilka han i faderlig ton håller uppbyggliga före-

M. 9083:8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

läsningar. Nu har Jösse sjelf ordet:

"När ja va dräng - dä va när jag va unger, si kära - då kunde ja abeta bå foatt o bra, äss ja bara feck äta så möet välling, som ja velle, te bå davan o medda. Te nattvan feck en ätta gröt mä dopp o te davan stuat paltbrö; men dä va ändå så hårt, så när en bet i att, så låt dä, som närhonna äter ben; ja, si dä va racka, si kära gon, hvad det va hart. - Och sen feck en stia opp kl. 4 på mornarna o börja te o tröska, o då ska en tro dä va te o slå bra; si kära goa rackan, en feck slänga öfver huet hvarefvelia slaj. Si rackan hva joe dä, när en bara hade bra kosthåll, kära, o bra lön. Ja vet, när ja hade änna te 30 daler i penga och 2 par skättefallsböxer, som te o knäppa mä lämna frammantell; - si dä hade ja i lön, o sen hade ja ändå ett par träskor i stää. Men si kära rackan, dä va bara di bäste drängana, som hade tocken lön, o ja hade konnat tjent än nu o hatt ändå bätter lön, om ja bara hade lätt va o skoffa mej en käringaskrabba. Men si kära rackan, när en ä unger, sä är en förveten på allting - si rackan si kära, en har inte försökt o va geft, si. En tror, att bare en få en däka o våra på, så ä allt bra, men, si kära, dä mä däker, som mä gamla skollsedlar o gammelt böxety; di bli förfallna och förleggna di mä.

Vesst inte för de min käring va dåli, si, för

M. 9083:9

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

hon konne bå laga mat o annat; ja, si dä va rackan, si kära, såna obilia fläskasoppor hon skar; di va så stora som min däckas näve - men di ä en ä då inte storer, förstås, för si nu ska fruntimren ha små o tjocka hänner - o har di sen samma färg som en morot, si kära, så kalla prestagossarna dom för pie-hänner, o dä ä nog gran-na näfvar nu för tien. Förr, si kära, då hade däckorna näfvar som torkade granbarkar; men så rackan i mi go konne di abeta mä, si. När jag flötte te torpet mä min käring, så odlade hon o ja opp hela löckan, som ligger sies ve dynghöjen, o ja hade inte annat o köra bort stenen mä än den gamla bruna koen o den hjelmitta qvian. Och när di inte rådde mä lassen, så feck käringen föra, si rackan. Si dä va rackan, hvå hon fick ta i ibland. Ja, hon förde o sprattlade, som när en drar en katt baklänges i rompan, si kära. - Ja, dä va på den tien dä; nu ä käringen min dö, o bäst som skett. Men de va rackan, hvå dä ble artit o töst, först när hon va dö. Dä va så mört för mej, som en velle tittat en sme i rompan. Si för dä mästa om daen va hon mä mej, när ja körde o arbetade i löckan - si dockti va hon o sträfvier, o to i ämman hon tydde; o om nätterna lån vi ihop. Si dä va rackan, kära, såna låar hon hade. Men si ja va nu en halftjog år ällre än hon, så ja va nästans för gammel på sista tien te o umgås mä henne. Men ändå feck ja inte va i fre för na, när vi haden lagt oss. "Si, Cajsa lella, rackan, ja tyar ingen-

M. 9083:10.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ting", sae ja te na. - "Du kan väl mensinga försöka", sae dä lea lif-
vet, "dä ä väl ingen skam o bju te." - "Ja, så hjelp te då", sa
ja. - Och då jäcken i go, löfte hon opp^(på) assen så högt, så en katt
konne gått mä rompan rak inonne.

Jasi, dä va käraty te käring; hon konne bå ett som ett
annat. Å huset va hon då alldeles omöjlig te o styra o ställa, o
rå veste hon då för allting. - Ja mens så väl, när ja hade slättra-
hjelpen hemma o vi haden satt oss te bords om qvällen o skolle äta
gröt - si rackan dä va goer kråssgrynegröt hon hade kokt. Då hette
Johan i Oxhagen en tåssa i gröten. Men då, rackan, när di börja-
de gapa o inte velle äta, så va dä käringen, som sae dom mett i
synen: "Hva rackan ä dä o gapa om? Slecken å na o slå na i väggen!"
- Jasi, kära, käringen hade bå funn o geni, hon, så länge hon
lefde. Men nu hvilar hon i körkegåren här breve. - Jaha, ja har
4 andra planter här på detta åkerlannet - fast di 3 ligger dä
i Sandsjö; o snart ska ja väl sjelf mä krypa dit, äss ja lefver
o har hälsan. För nu ä dä inte möe mä mej; nu ä dä bara lort i
böx. - Och en får då förstås inte klaga, bara en har föan te
döada. - Dä hade då min käring, väre lof, o inte behöfde hon gå
hem solten: Ja köpte sirap o däkan gjore sirapsgåsar te na, men
si kära, hon va gammel o tannalös, så hon velle knappt äta dom.
O ja va hos prestafruen mä o feck ägg-strektur, som va så söter;

M. 9083: //

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

men rackan te käring - hon bara reste på huet, när ja velle ge na'n. När hon se va dö - dä va ätter hon vatt sjuk - så åt ja opp strikturen sjelf i qvå vän; ja to lite mer än hålten hvar gång - en - dä sae prostingan att en skolle göra. - Si dä ä en snäller o gemen prostinga vi han. Om ja blir 100 år, så glömmer ja allri när ja va hos na på ystakalas häromsistes. Ja satt ve bordet breve Arendaten, Engnell, o han slo opp brännvin te mej, så gott, så gott, sä dä va som ponsch-skål, o prostingan lae för mej såna hiskelia pannkakestöcker, så ja ble så stenn. Och sen rackan si, satt arendaten o ja ute i glasskåpet på haparandan, o han va så nedri o pratade mä mej om allt möjelit, si kära. - Si sen behöfde ja inte äta nån davan daen ätte; älla så hade däkan kokt godt fläskadoppa; si rackan, hon vesste väl, att ja va grätten, när ja nyssens vatt på kalas i prestagån. Si rackan, kära, hon ä inte dom hon; men så har hon inga domma förällra å brås på häller.

Nu sen ja satte te käringen, tänkte ja, att ja skolle få däkan te o hjelpa mej, sen jag ble gammel; men si kära goa rackan, si däkan ä ung o dä ä inte käringen dä, si.

Ja, si däkan ä dokti, si kära: hon kan koka doppa å bara mjöl o vann, si rackan, si kära goa. Flöten får hon nu lof o tjerna, o mjölken, den säljer hon, si kära hon behöfver lite kryddor; o te julen så köper hon bå kaffe o socker - si hon ä in-

M. 9083:12.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

te så dom däkan, si kära. - Ja har nästans tänkt ibland å låta däkan gefta sej, o sen skolle ja ta unnantak på torpet. Men, si rackan, dä ä inte godt för henne att bli geft, ändå hon ä fet si kära - hon har kropp som prestapierna, si rackan. - Häromsistans så va dä förstas friare hos däkan, si kära. Ni känner väl Danjel på Venningen? Ja, si kära rackan, dä ä hoggan te dreftier kär; men si kära goa, han är nästans som lite skammanes för däkan. Häromsistens, när ja kom ut, så lå heern utanföre min stua unne ett par gärslatroer - si då skolle han gå te däkan. Men så va han så blyer, så han inte tore g'in, si kära. Men, si kära, då sae ja: "Hvarför ligger du här, Danjel lelle? Sti opp Danjel lelle o g'in te däkan; si nu går ja bort, Danjel lelle, så nu få däkan o du va antingen Ni vellen på vingen eller i kamman." - Si kära goa, han ä blyer pojken, men bara han honnet o vära på däkan, så blir han nog inte skamsen fö o gå te na.

Men si så doktier, som min däka ä, så velle ja ändå inte gifta mej mä na; si kära, fruntimmer, di ä dyra o unnerhålla. Längre än di har kokesmjööl o silkeduk ä di inte nöjda. Si kära, sen så ska di ha bå ytaqvast o arkolong o socker o passalmabok, när di går te guss hus. - Så fort ja bara får min däka gift, så ska ja sä te alla pojkar, hva ja nu sär te er: "Geften er inte, kära goa, för ^{gå} se ä kostsamt si rackan."